

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Vastaus valtuustoaloitteeseen: Ikäihmisten hyvinvointitarkastukset

Vanhusneuvoston puheenjohtaja Antero Saksala jätti hyvinvointialueen vanhusneuvoston puolesta aluevaltuuston kokouksessa 28.10.2024 § 113 valtuustoaloitteen, joka koskee ikäihmisten hyvinvointitarkastuksia

Aloitteessa esitetään, että ikääntyneille järjestetään ennaltaehkäiseviä, henkilökohtaiseen kutsuun perustuvia hyvinvointitarkastuksia kaikissa Pirkanmaan kunnissa. Tarkastuksen kohderyhmäksi esitetään aluksi 80-vuotta täyttäneitä ja toiminnan toivotaan tukevan Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaa: yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut.

Ikäihmisten hyvinvointitarkastukset ja hoidon jatkuvuusmalli

Tutkimustiedon valossa suuntaamattomat seulonnat ja terveystarkastukset eivät ole hyödyllisiä. Oireettomien aikuisten rutiininomaiset terveystarkastukset eivät Cochrane-katsauksen mukaan vähennä kokonais- tai syöpäkuolleisuutta eivätkä ilmeisesti myöskään sydän- ja verisuonisairastavuutta tai aivohalvauksia (Krogsbøll LT, Jørgensen KJ, Gøtzsche PC. General health checks in adults for reducing morbidity and mortality from disease. Cochrane Database Syst Rev 2019;1:CD009009). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa (Stuck AE, Egger M, Hammer A, Minder CE, Beck JC. Home visits to prevent nursing home admission and functional decline in elderly people: systematic review and meta-regression analysis. JAMA 2002 Feb 27;287(8):1022–8) todetaan tulosten olevan ristiriitaisia ikäihmisten kotikäynteinä toteutettavista terveystarkastuksista. Näiden tarkastusten ei ole todettu vaikuttavan toimintakyvyn laskuun. Tutkimuksissa kuolleisuuteen oli vaikutusta vain nuoremmille ikäryhmille (72.7–77.5-vuotiaille) tehdyillä kotikäynneillä, mutta ei 80.2–81.6-vuotiaiden ikäryhmille tehdyillä kotikäynneillä.

Ikäihmisten terveys- ja hyvinvointitarkastukset eivät ole lakisääteistä toimintaa, mikä vuoksi ne on jo aiemmin lopetettu suurimmassa osassa Pirkanmaan kunnista ennen hyvinvointialueen toiminnan käynnistymistä. Sen sijaan ennaltaehkäisevät hyvinvointi- ja terveystarkastukset on kohdistettu omaishoitajiin. Tampereella 80-vuotiaiden terveystarkastuksia tehtiin vielä vuoteen 2024 asti, jonka jälkeen niistä luovuttiin. Tilanteessa käytiin yt-menettely ja henkilöstölle osoitettiin muita tehtäviä. Tampereella 80-vuotiaiden terveystarkastukset vaativat kahden terveydenhoitajan työpanoksen. Kattavan arvion toteuttamiseen kuluu noin kaksi tuntia aikaa. Tarkastuksiin osallistui Tampereella vuosittain noin 400–600 henkilöä, noin 60 % kutsun saaneista (Tutkimus vuodelta 2012). Toteutustapa on arvioitu yksilöllisesti. Arvion perusteella on voitu tarvittaessa ohjata ikäihminen sosiaali- ja terveysaseman lääkärin tai sairaanhoitajan vastaanotolle, fysioterapiaan, ryhmätoimintaan, kolmannen sektorin toimintaan, kotihoitoon tai vammaispalveluihin. Mikäli toiminta haluttaisiin hyvinvointialueen strategian mukaisesti tarjota yhdenvertaisesti kaikille Pirkanmaan ikäihmisille, pelkästään 80-vuotiaiden terveystarkastuksia tekemään tarvittaisiin arviolta viiden terveydenhoitajan työpanos.

Pirkanmaan hyvinvointialueella otettiin marraskuussa 2025 käyttöön hoidon jatkuvuuden toimintamalli. Mallissa tietyin kriteerein tunnistetuille pirkanmaalaisille nimetään omatyöntekijä sosiaali- ja terveysasemalta. Hoidon jatkuvuuden on tutkimuksissa todettu parantavan sairauksien hoidon laatua, hoitoon sitoutumista ja potilastyytyväisyyttä. Ensimmäisessä vaiheessa omatyöntekijän sote-asemilta saivat tiettyjä kroonisia, säännöllistä seuranta vaativia sairauksia sairastavat pirkanmaalaiset sekä paljon palveluita tarvitsevat pirkanmaalaiset. Näillä kriteereillä suurin osa yli 80-vuotiaista on tullut nimettyä omalle työntekijälle. Tällä tutun, saman ammattilaisen tekemällä hoidolla ja seurannalla tavoitellaan myös parasta ennaltaehkäisevää ja toimintakykyä ylläpitävää hoitoa.

Tällä hetkellä omatyöntekijä on nimetty 28 %:lle pirkanmaalaisista. 51 % sosiaali- ja terveysasemien käynneistä ja kontakteista on niiden asiakkaiden, joille on nimetty omatyöntekijä.

Ikääntyneen väestön neuvonta, palveluohjaus ja tuki omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen

Hyvinvointialueella on lakisääteinen velvollisuus järjestää ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja. Velvoite perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin, sosiaalihuoltolakiin, vanhuspalvelulakiin sekä lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

Ikäihmisten palvelukokonaisuutta kehitetään ikäihmisten palvelujen IKI2035-kehittämissuunnitelman mukaisesti. Ohjelman yhtenä osatavoitteena on neuvonnan, ohjauksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen vahvistaminen.

Pirkanmaan hyvinvointialueella ikääntyneiden matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta toteutetaan Lähitorilla. Lähitoria on 78 eri toimipisteessä eri puolilla Pirkanmaata sekä digilähitori verkossa. Monilla Lähitorilla järjestetään myös osallistavaa toimintaa yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja vapaaehtoisten kanssa. Osallistava toiminta perustuu ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelman mukaisesti. Lähitorien tavoitteena on tavoittaa 25 % alueen yli 65-vuotiaista asukkaista. Alueellisesti on käytetty eri keinoja lähitorin tunnettavuuden lisäämiseksi. Tärkeässä roolissa on viestintä ja tiivis yhteistyö alueen eri toimijoiden kanssa.

Lähitoritoiminnan tavoitteena on

Tavoite 1: Lähitoripalvelu on alueella hyvin tunnettu ja tavoittaa laajasti kohderyhmää monipuolisen viestinnän ja vahvojen yhteistyöverkostojen kautta.

Tavoite 2: Lakisääteisen neuvonnan ja ohjauksen toteuttaminen lähellä asiakasta ja lähitoripalvelun kehittäminen asiakaskokemuksen perusteella koko Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Tavoite 3: Asiakkaiden ohjaaminen vahvasti ja varhain ennaltaehkäiseviin omaehtoiisiin palveluihin asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen.

Tavoite 4: Digitaalisen asiointin mahdollistaminen asiakkaan edun mukaisesti.

Tavoite 5: Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen yhdessä asiakkaiden ja yhteistyökumppanien kanssa.

Lähitorilta saa yleistä neuvontaa hyvinvointialueen ja alueen muista palveluista. Lähitorilla autetaan asioimaan hyvinvointialueen digipalveluissa. Ammattilaisen toteuttama palveluohjaus on tarkoitettu ikääntyneille ja vammaisille henkilöille oman hyvinvoinnin, kotona asumisen ja arjen tueksi. Ikäihmisten ja vammaisten palveluihin hakeudutaan lähitorien kautta. Tarvittaessa tehdään alkukartoitus ikäihmisen tuen tarpeista. Jos tilanne vaatii tarkempaa palvelutarpeen arviointia, ohjataan asiakas eteenpäin hänen tarpeitaan vastaavalle ammattilaiselle.

Palveluohjauksessa käytetään tutkittuun tietoon perustuvia valtakunnallisia suosituksia liikuntaan, ravitsemukseen, uneen ja sairauksien ehkäisyyn liittyen sekä varhaisen puuttumisen toimintamalleja. Lähitorin palveluohjauksessa vastataan aloitteessa esitettyihin lain vaatimiin hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukeviin toimintoihin. Lähitorin ja sote-aseman välistä yhteistyötä on kehitetty muun muassa THL:n tuella. Lähitorin ammattilainen voi matalalla kynnyksellä ohjata asiakasta sote-aseman terveys-, mielenterveys- ja päihde- sekä kuntoutuspalveluihin. Lähitorilla tunnistetaan mahdollinen terveyspalvelujen omatyöntekijän tarve ja autetaan asiakkaita esitietojen kartoituksessa.

Lähitoreilla on tarjolla myös ryhmätoimintaa ja tapahtumia sekä mahdollisuus toimia vapaaehtoisena. Kohtaamispaikkatoimintaa ja tapahtumia järjestetään yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Pirkanmaalaiset voivat olla mukana ideoimassa Lähitorien toimintaa ja osallistua tapahtumien toteuttamiseen.

Ikääntyneiden säännölliset sosiaalipalvelut

Kotona asumista tuetaan kotihoidon, tukipalveluiden, kuntouttavan päivätoiminnan ja lyhytaikaisten asumispalveluiden avulla. Kotiin annettavien palveluiden tarkoituksena on, että ikäihminen selviytyy arjessaan mahdollisimman itsenäisesti ja saa hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä. Säännöllisen kotihoidon asiakkaiden toimintakykyä ja kokonaishyvinvointia arvioidaan systemaattisesti RAI-toimintakykyarvioinnin avulla. Kaikille asiakkaille tehdään RAI-arviointi vähintään puolenvuoden välein ja aina toimintakyvyn merkittävästi muuttuessa. RAI-arviointiin osallistuu aina myös asiakas itse ja/tai hänen läheisensä.

Kotihoidon piirissä oleville ikäihmisille on nimetty oma geriatrisesti orientoitunut kotihoidon lääkäri, joka on päivittäin kotihoidon konsultoitavissa. Lisäksi kotihoito voi konsultoida 24/7 lääkäripäivystystä, jos asiakkaan terveydentilassa tapahtuu äkillinen muutos. Palvelun piirin tultaessa lääkäri tekee tulotarkastuksen, jossa asiakkaan tilanne selvitetään kokonaisvaltaisesti. Toimintakykyä laskevat asiat kartoitetaan ja niihin puututaan mahdollisuuksien mukaan. Kotihoidon asiakkaille toteutetaan lääkärin määräaikaikaiskontrollit vuosittain, joiden myötä toimintakykyyn vaikuttaviin asioihin pystytään puuttumaan ennakoivasti.

Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittäminen

Omaishoitajien ja hoidettavien kokonaishyvinvoinnin edistämistä parannetaan Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen määrärahalla toteutettavassa Pirkanmaan omaishoitajien terveyden,

voimavarojen ja jaksaminen tukeminen (PIRKKO) -hankkeessa. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on tukea omaishoitajien hyvinvointia ja terveyttä, voimavaroja ja jaksamista. Tähän sisältyy myös omaishoitajien lakisääteisten hyvinvointi- ja terveystarkastusten kehittäminen.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lähitorit ovat mukana terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen määrärahalla toteuttavassa Toimintakykyä ja osallisuutta ikäihmisille etsivän kulttuurisen vanhustyön (TOSIKUVA) -hankkeessa, jota hallinnoi Tampereen kaupunki. Hankkeen tarkoituksena on IKI2035-ohjelman tavoitteiden mukaisesti vahvistaa ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja arjessa pärjäämistä erityisesti yksinäisyyttä poistamalla. Hankkeen tavoitteena on löytää ikääntyneet, jotka erityisesti hyötyvät ohjauksesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluihin ja joiden elämän laatua, hyvinvointia ja terveyttä voidaan parantaa ohjauksen ja neuvonnan keinoin. Hankkeen tavoitteena on ottaa käyttöön Pirkanmaalla hyvinvointilähete, jonka avulla matalalla kynnyksellä ikääntyneille voidaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa löytää tekemistä ja tukea arkeen.

THL on laatinut FINGER-tutkimuksen pohjalta toimintamallin, jonka avulla voidaan luoda muistisairauden ehkäisyn toimenpiteitä. Malliin kuuluu muistisairauden riskissä olevien tunnistaminen ja muistitoimintojen säilymisen tukeminen monipuolisella elintapaohjelmalla. FINGER-tutkimus osoitti, että kun ikääntyneet muuttavat elintapojaan terveellisemmiksi, heidän muisti- ja ajattelutoimintonsa säilyvät ja riski muistihäiriöihin pienenee. Elintapaneuvonta kohdistetaan muistisairauden riskissä oleville henkilöille. Yhdessä lähitoreilla ja geriatrian poliklinikalla on aloitettu kokeilu, jossa ohjataan muistisairauden riskissä olevia ikäihmisiä FINGER-ryhmiin lähitoreille.

Johtopäätökset

Valtuustoaloite nostaa esiin tärkeän kysymyksen siitä, miten ikäihmiset löytävät ennaltaehkäisevät palvelut oikea-aikaisesti ja saavat tukea omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Tämä tavoite on keskeinen osa Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaa.

Henkilökohtaiseen kutsuun perustuvat, tiettyyn ikäryhmään kohdennetut hyvinvointitarkastukset eivät näydytutkitun tiedon ja tarkastukseen tarvittavien resurssien näkökulmasta vaikuttavana ja tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Pirkanmaan hyvinvointialue kehittää sen sijaan kohdennettuja toimintamalleja, joilla ennaltaehkäisevä tuki ja palveluohjaus suunnataan niille ikäihmisille, joiden tarve ja mahdollinen hyöty ovat suurimmat.

Tampereella 20.5.2026

Riikka Luoto
Ylilääkäri
Vastaanottopalvelut

Tuula Jutila
Toimialuejohtaja
Ikäihmisten ja vammaisten yhteiset palvelut

Milja Koljonen
Palvelujohtaja
Ikäihmisten ja vammaisten yhteiset palvelut
Ennaltaehkäisevät palvelut ja neuvonta